

Документальний фільм
**«Микола Вінграновський
у синьому небі»**
Автори сценарію —
Сергій Тримбач,
Ролан Сергієнко
Режисер — Ролан Сергієнко
Оператори — Віктор Кріпченко,
Володимир Кукоренчук,
Тарас Пономаренко
Зйомки фотографій —
Віктор Єфіменко
Композитор — Володимир Губа
Звукооператори —
Юрій Розторгуєв,
Петро Приходько
Національна кіностудія
ім. О.Довженка, 2006

Микола Вінграновський

Лариса Іванишина

«У СИНЬОМУ НЕБІ Я ВИСІЯВ ЛІС»

Сила таланту Миколи Вінграновського, світло його поезії, чари його особистості осявали і продовжують осявати український небокрай досить потужно. Тому не випадково починається фільм Ролана Сергієнка фрагментом запису Вінграновського, який читає власні поезії. Глядачі відразу включаються в атмосферу авторського виконання.

Його талант був вроджений, помітний відразу, тож закономірно: саме його, вісімнадцятирічного, Олександр Довженко, приїхавши до Києва, забрав на свій курс у ВДІКу, який набрав тоді, 1955 року. Так юнак із Первомайська опинився в столиці, у престижному вузі.

Режисер Ролан Сергієнко шукає Миколіні сліди в сучасній Москві. І знаходить. «Жили ми в одній кімнаті, – розповідає автор фільму й додає: – Сьогодні тут уже немає гуртожитка, якісь офіси». Але, попри зникнення пам'ятного середовища, минуле аговорило і фотографіями, і спогадами самого Ролана Петровича. Пам'ятна неділя, коли з гуртожитка всі роз'їхались і вони, залишившись самі, цілий день співали українських пісень. Є спогад і про те, як Микола читав свої вірші, які особливо любили слухати грузини, що навчалися на їхньому курсі. Джемма Фірсова дістає з папки, як дорогоцінну реліквію, автограф вірша Вінграновського, який він їй присвятив, і, називаючи його Миколою (не Ніколаєм), читає українською мовою прекрасну лірику. Вулкан цієї поезії відчутний і сьогодні, бо вона неминуча і, як справжня коштовність, не тьмяніє під впливом часу. Ще один однокурсник, що

мешкає в Москві, співає «Гей, на високій полонині», пісню, якої навчився у Вінграновського. Згадує Миколу однокурсниця Ірина Поволоцька. З нею він сидів за одною партою, і сюжет справді зворушливий: коли їхній курс надумав ставити «Гамлета» з Миколою в головній ролі, а Гертрудою мала бути одна зі студенток, він раптом запротестував: «Вона не може бути моєю мамою». «А хто може?» Він показав на Ірину: «Вона моя мама». Її спогади знімали також у Переделкіно, куди Довженко приїздив на свою дачу, запрошуючи час від часу сюди і своїх вихованців. Коли ж Довженка не стало, троє його студентів приїхали сюди, до Юлії Солнцевої, із задумом зняти фільм про майстра – в ньому по Дніпру мав пливати пароплав, як наскрізний образ фільму, що мав об'єднувати епізоди з життя Довженка. Коли верталися, відчувши, що із цього задуму нічого не вийде, Микола зауважив: «Наш корабель уже причалив...»

Ролан Сергієнко творить кінопортрет талановитого поета і кінематографіста, свого друга, однокурсника, колеги. Перед показом він сказав: «Коли 1994 року відбулась прем'єра мого фільму «Слово про учителя», присвяченого Довженку, Микола сказав тоді: «Зніми фільм про мене». Але складалося так, що в мене були інші фільми. Та коли Микола помер, я на його похоронах пообіцяв, що зніму такий фільм. І зняв. Прийшов до нього на могилу, торкнувся касетою хреста і сказав: «Я зробив фільм, як ти просив...»

Кадри з фільму
«Микола Вінграновський
у синьому небі».
Режисер Ролан Сергієнко. 2007.

«У синьому небі я висіяв ліс...» – у цьому поетичному рядку, що дав назву фільму, вчуваємо парадоксально-ліричну парадигму поезії Миколи Вінграновського. Вона охоплює багато його творів – і цим вони унікальні. А яким він був у житті? Якою людиною? Не виключено, що той, хто знає його поезію, сам зможе намалювати його портрет. Точніше, зможе вловити риси автопортрета з його творів. Та це зовсім не виключає можливості суб'єктивних портретів із значно ширшим підходом, масштабнішим охопленням. Можливо, хтось і не погодиться з кінопортретом Ролана Сергієнка, але ж це портрет авторський, і автор – людина не стороння.

Зі спогадів однокурсників вимальовується особистість. Він прийшов до інституту цілком сформованим світоглядно, увібравши на гене-

тичному рівні багато речей, що він їх уже знав, навіть про це ще не прочитавши – один із учасників фільму згадує про ранній вірш Вінграновського, в стислих рядках якого була закодована історія України. В цьому й полягає таємниця творчої особистості. Зі спогадів впливає також його позиція неформального лідера, перед поетичним талантом якого схилялися його ровесники.

Творчу манеру їхнього майстра Вінграновський серед своїх однокурсників, очевидно, сповідував чи не найпоширеніше. Можливо, тому, що був споріднений з ним духовно, був схожий за темпераментом. В його поезії неважко відчитати довженківські мотиви – космічно-земні перетини, романтично-піднесене сприйняття світу, велике захоплення його красою, своїм народом і своєю землею. Патріотизм був так само органічний і позбавлений декларацій, як і сама поезія. Мине чимало літ, і творчість Вінграновського безпосередньо перетнеться з творчістю його вчителя, коли 1994 року, до сторіччя Довженка, Вінграновський замість офіційного зробить новий дикторський текст до фільму «Бива за напу Радянську Україну», склавши його з фрагментів Довженкового «Щоденника», і слова природно ляжуть на фронтову кінохроніку, трагічні епізоди війни...

Але поки що, в студентські роки, вони знімали свої курсові роботи, й Ролан Сергієнко розшукав одну з них, в якій знімалися Микола Вінграновський, Лариса Шенітько та Георгій Шенгелая, і майже повністю вклю-

чив її до фільму. Молоді, неймовірно красиві студенти наповнювали стрічку власним темпераментом і почуттями щерсть – тому й слова в цій роботі були просто завимими.

До фільму «Микола Вінграновський у синьому небі» обидві творчі іпостасі героя – поета і режисера – увійшли на паритетних засадах. Точно так, як він сам поєднував обидві музи – поезію й кіно. Початок кінокар'єри був майже сенсаційним – головна роль Івана Орлюка у фільмі Ю.Солнцевої «Повість полум'яних літ» за сценарієм Довженка (кадри з цього фільму знаходимо в багатьох історіях радянського кіно). Коротенькі фрагменти з Вінграновським-актором увійшли й до цієї стрічки.

Ролан Сергієнко будує фільм на перетині трьох сюжетних ліній: спогади про Вінграновського, роздуми про Вінграновського і, зрештою, Вінграновський про Вінграновського. Фільм поліфонічний, і ці три лінії волею автора невимуснено перетікають одна в одну. Суттєвою частиною фільму є, хоча дуже стислі, вкраплення режисерських робіт Вінграновського. Власне, розвитку кінематографічної і поетичної кар'єри свого героя автор торкається побіжно – для нього важливішим є сприйняття цієї творчості, оцінка її. Тут він надає слово різним людям – і колегам по перу, і шанувальникам його таланту – Іванові Драчу, Лілії Огієнко, Мойсею Фіншбейну та ін. Запамяталося те, що сказано найщиріше, від серця – слова львівського письменника Романа Дідули, який уже після смерті Вінграновського видав книжку спогадів про нього. Роман Дідула говорить, що любив Вінграновського, і тішитися, що встиг сказати про це йому за життя. Згадав поетичний вечір Вінграновського і Дзюби у Львові в шістдесяті роки – вони тоді не говорили про Україну, але кожне їхнє слово було про неї, це відчували всі присутні. Очевидно, завдяки цій щирій любові він знайшов найточніші й найпереконливіші характеристики.

І врешті, після екскурсу в студентські роки, де портрет Вінграновського змальовували його ровесники, і після тих, хто говорив про його поезію і прагнув осмислити її значення для України, слово бере сам герой стрічки. Це – надзвичайно цікавий телевізійний запис зустрічі Миколи Вінграновського із земляками в школі міста Первомайська, його детальна розповідь про те, як у своєму рідному краї він писав роман «Наливайко». Незважаючи на досить загрозливу для документального фільму тривалість цієї розповіді, епізод сприймається з непослабною увагою. Можна подякувати працівникам Миколаївського телебачення, які усвідомили значення зафіксованої ними події. Зворушує щирість поета, його безпосередність і відкритість. Він ділився таємницями творчості й трепетними почуттями, дарував енергію свого покликання. Зворушує його любов до своїх земляків, яких він зустрічав, їдучи інкогніто на возі, запряженому конем на ім'я Манюня, а якщо треба було, то ставав їм у нагоді. Як колись Григорій Сковорода на покинутих пасаках писав свої філософські трактати, так творив свого «Наливайка» наш талановитий сучасник.

І добре, що Ролан Сергієнко разом з усією творчою групою подарували нам щирий фільм, тепло якого зігріває у цей бездушно-безбарвний час. Він дав змогу побувати у просторі любові, на святі творчості.